

81.6321A70

Б-243

СОЛОНЫ

ВОЗВРАТИТЕ КНИГУ НЕ ПОЗЖЕ
обозначенного здесь срока

Тип. им. Котлякова. 5 — 5 000 000. 1977 г., ЛГ-087-01-589.
Цена 0 р. 58 к. за 1000 шт.

СОЛОНҮ

Подготовительный класста
ЎРЕНЕР БИЧИК

81.632.1970

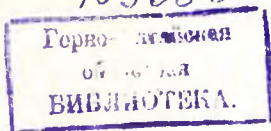
8С (Алт)

4С (Алт)

Б — 243

**Горно-Алтайский облисполкомнын албаты
үредүзинин бөлүги жөштөгөн**

409680

Б $\frac{0661-001}{M 138(03)-83}$ 80—83

© Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного издательства, 1983 г.

29.04.2021

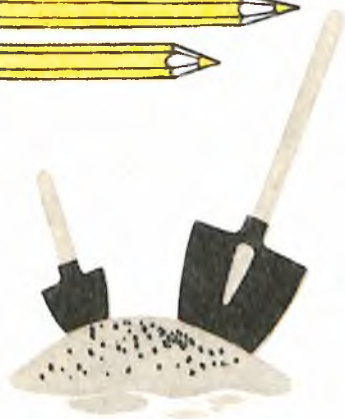

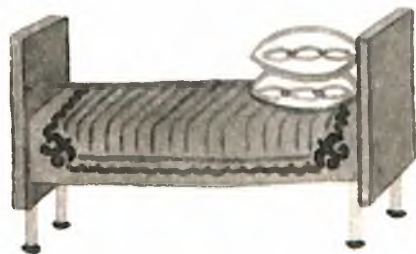

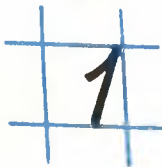

1

2

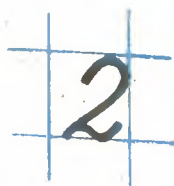
1 л е 1

1 + 1
+

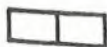

=
1

АА ПП ЛЛ 1

409680

2 ле 1

1 ле 2

2 + 1

1 + 2

1 + 1 + 1

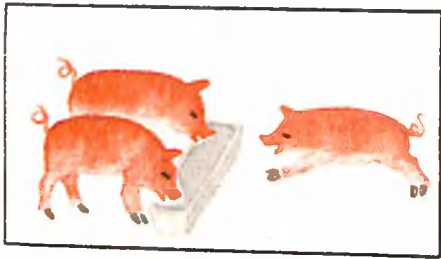

3 - 1

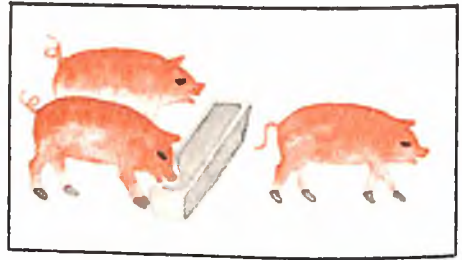
3 - 2

3 - 1 - 1

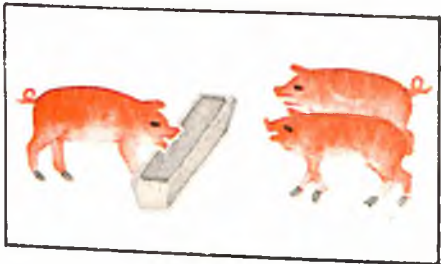

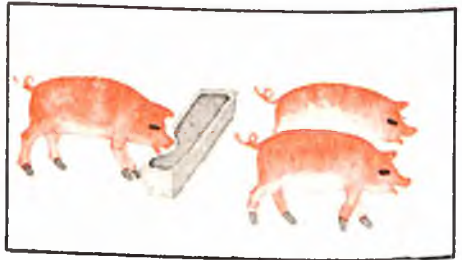
$$2 + 1$$

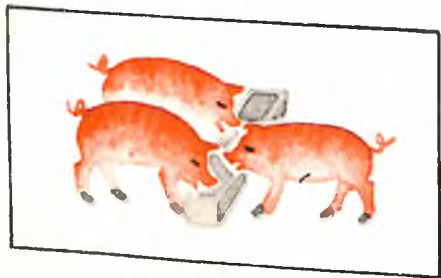
$$3 - 1$$

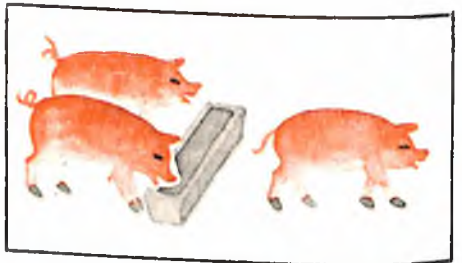
$$1 + 2$$

$$3 - 2$$

$$1 + 1 + 1$$

$$3 - 1$$

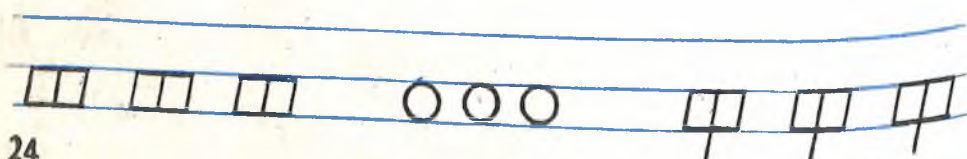
$$1 \cdot 3 \cdot 3 \cdot 2 \cdot$$

$$1 + 2$$

$$3 - 2$$

3 ле 1

2 ле 2

1 ле 3

3 + 1

2 + 2

1 + 3

1 · 3 ·

4 · · 1

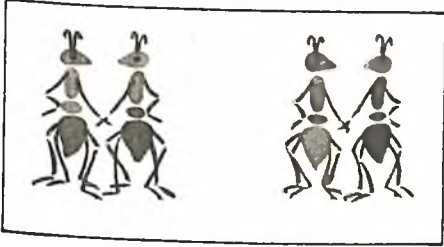

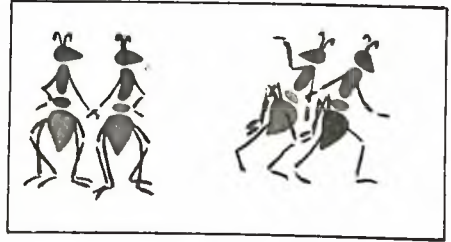
$3 + 1$

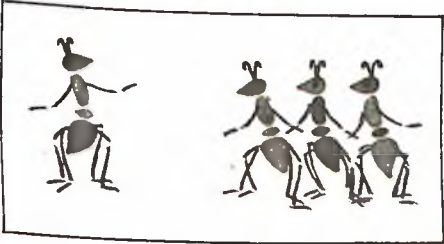
$4 - 1$

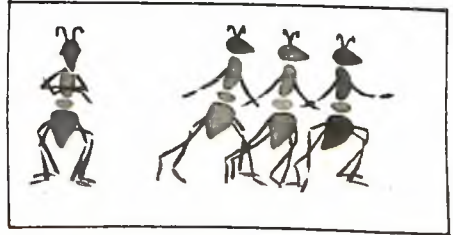
$2 + 2$

$4 - 2$

$1 + 3$

$4 - 3$

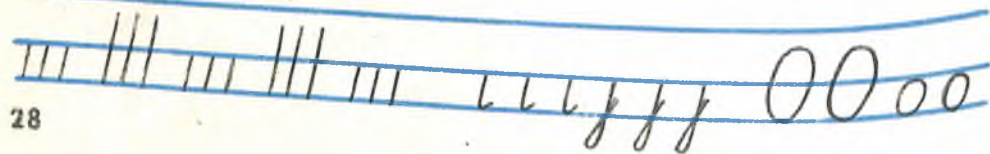
$4 - 1$

$4 - 2$

$4 - 3$

$4 - 1$

5

4 лө 1
3 ле 2
2 ле 3
1 ле 4

$4 + 1$

$1 + 4$

$3 + 2$

$2 + 3$

1 . 3 . 4 . 4 . . 2 .

$5 - 1$
 $5 - 2$
 $5 - 3$

$5 - 4$
 $3 + 2$
 $2 + 3$

$1 + 4$

$5 - 1$

$4 + 1$

$5 - 2$

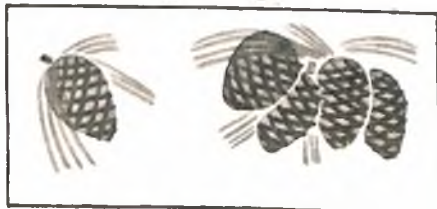
$3 + 2$

$5 - 3$

$2 + 3$

$5 - 4$

$$\begin{array}{ccc} \text{|||} & = & \text{|||} \\ 3+2 & & 5-3 & 5-4 \\ \dots & & \dots & \dots \end{array}$$

Aa

A-y

a-y

Y-a

y-a

Y y

A a

C c

yc
cyc

ac
cac

a

y

c

aa

cc

ac

yy

ca

ca

Лл

ал | сал | у-ла

ас | сас | су-ла

а   у   с   л

ал | ла | ас | са

$$3 + 1$$

$$4 - 1$$

$$1 + 1$$

$$2 + 1$$

$$3 - 1$$

$$4 + 1$$

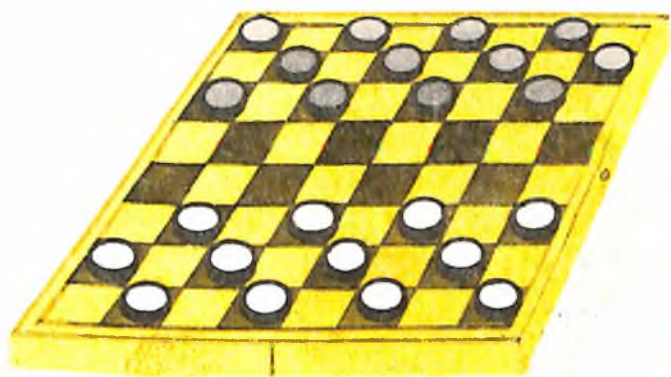
$$12 . 45$$

$$54 . 21$$

$$1 . 3 . 5$$

$$5 . 3 . 1$$

$$+ \quad - \quad =$$

аш | сас | уул

ал | сал | ууш

шш ШШ сс СС

Мм

ал	ас	Ма-ша
мал	аш	Са-ша

Ма-..

мал | сус | у-лу
аш | сал | су-ла
Са-..

ра-ма Шу-ра

а-ру | су-ра | Лу-ша
у-ра | су-ла | Са-ра

Шу-ра ла Са-ша.
Са-ра ла Лу-ша.
Ра-ма ал.

└──. └──.

ра | ру | ша | шу | ур | ус

Са Ма Ма
Шу ра Са ша Са ра

Шу - ра,

ал.

Са - ра,

ал.

Ла - ра,

ал.

ат	таш	сат
тут	тус	сал

Суу таш - ту.

Суу тус - ту.

Ту - ра а - ру.

таш	ту	ту	ра
тус		та	

а | у

та | ту | су | ат | ут | ус

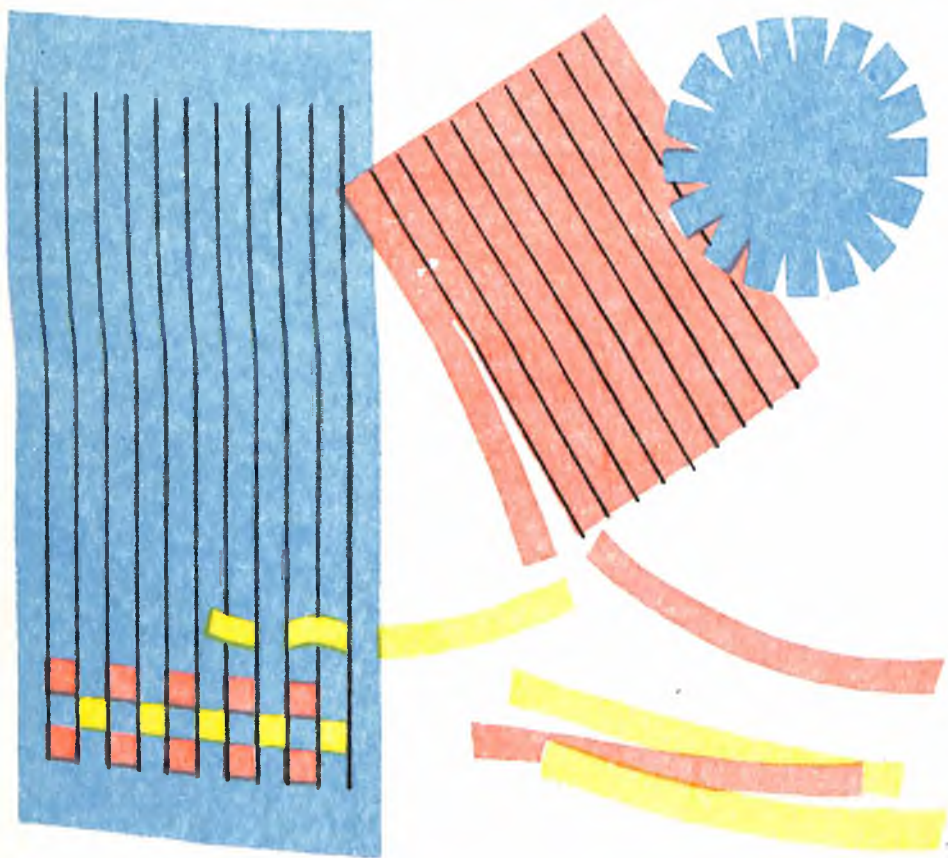
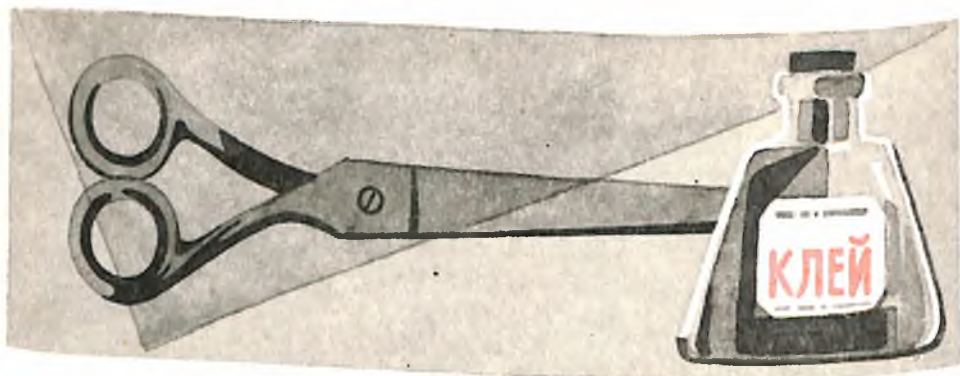
... - та

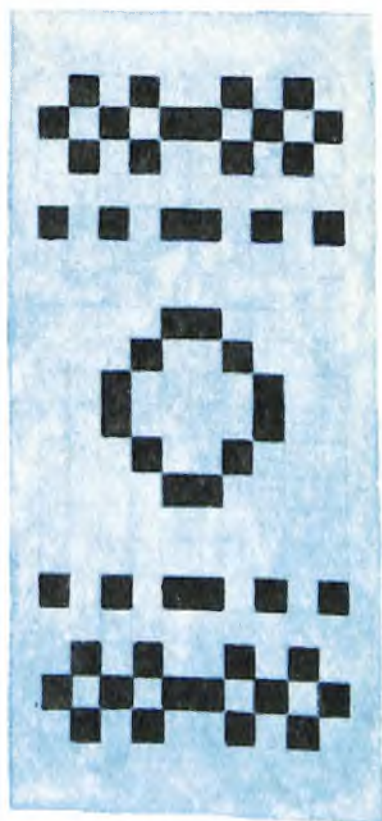
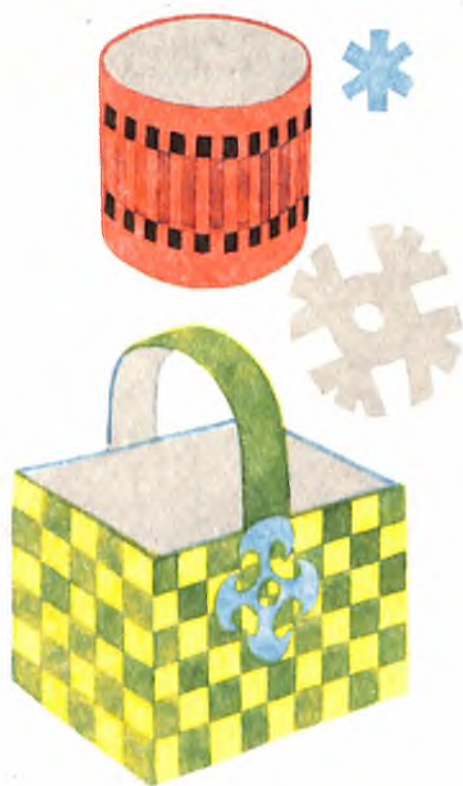

тур - ..

аш	ур	ал	ат
таш	тур	сал	сат

с л ш м р т

Ы **Ы**

Ы - рыс	Та - ру	ЫШ
А - мыр	Та - рас	ТЫН

мыр...

А - рыш а - ру.
Су - ла а - ру.
Ыш са - ры.

Л _ . Л _ . Л _ .

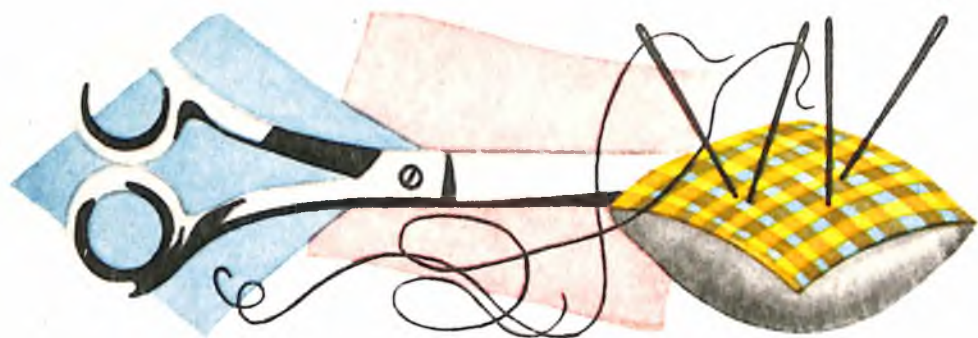
а - ры | ыш | ту - ра
 а - рыш | тыт | та - ры

. - ыт ту - .. а - ...

Са - ры ат ту - ру.
 Са - ра, шар - лар ал.
 Ы - рыс, тут.

Л _ _ . Л , _ _ . Л , _ _ .

6   6

5 лe 1   1 лe 5

4 лe 2   2 лe 4

3 лe 3

5 + 1   1 + 5

4 + 2   2 + 4

3 + 3   6 - 1

6 - 2   6 - 3   6 - 4   6 - 5

$$2 + 4$$

$$6 - 4$$

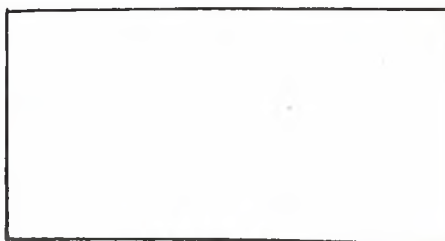
$$1 + 5$$

$$6 - 5$$

$$3 + 3$$

$$6 - 6$$

ак | а - рал | ка - ра
кас | та - рал | кы - ра

та - ка | та - каа

Ка - ра суу таш - ту.
Ка - ра суу ты - мык.

суу | туу | уул | куу

а у н с л ш м р т к

су - ра а - рал мас - ка
су - рак а - рыш кар - мак

Та - ру, таш ташта.
Ка - ру, кармак ал.
Шу - ра, маска ал.

о-ром ту-ра оо-ру

кас тос кыш

кос тош кыс

кыш-та таш-та

кош-то кыс-та

ка ко кы

Оо-ру уул.

оо — ру   су — ра
 а —   ла

А-мыр су-ла а-лат.
 Ол кас-ка су-ла у-рат.

та   то   ты

јас | јут | јыл

јааш | јы - лу

јас | јас - кы

Јы-лу ла ја-рык ту-ра.

Јы-лу ла ја-раш ја-кы.

ку - р . т | а

с . р - ју | у

ја - раш | ја - рык
јал | јол | јыл | јыт
ја - ка | ја - ка - лу

Ја - раш ја - ка - лу

Ја - раш јыт - ту

а у о ы

7   7
 \   /   \   /
 6ла1   1ле6
 5ле2   2ле5
 4лө3   3ле4

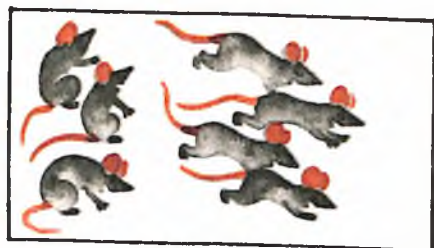
.....
 6+1   7-1
 .....
 5+2   7-2
 .....
 4+3   7-3

1 · 3 .. 6   7 .. 4 · 2 ..

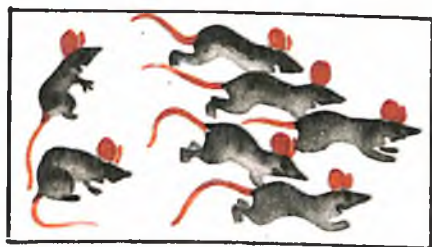
$3 + 4$

$7 - 4$

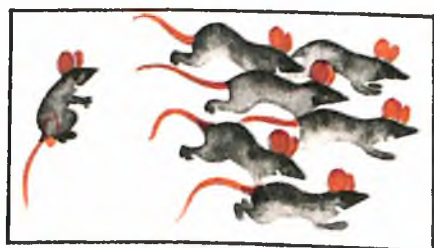
$2 + 5$

$7 - 5$

$1 + 6$

$7 - 6$

Н н

куш - каш | куш - каш - тар

јан | јон
јаан | јоон

таа	—	н	—	раш	
јаа				ја	ман
јоо					рым

а у ы о   с ш т к

на - јы | на - јы - лар

јун | сок

јуун | соок

Јаан јы - лу тон.

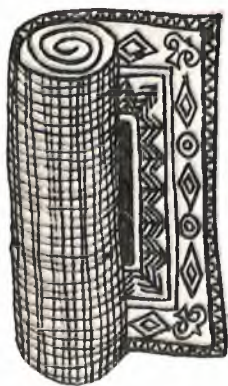
Јы - лу ја - кы.

Ја - кы - ла о - рон.

л м р ј н

Ее

Е-ле-на | Ле-на
те-ке | те-ре | ке-ме
т. ке | у са-м. н | е
т. ра | е се-н. к | ы

Ле-на јак-шы кыс.
Ол са-мын а-лат.
Ле-на ју-нат.

э - не | э - нем
эм | эт | эш | эн
ээр | ээк | ээн

Э - jem оо - ру.

Э - je - me эм э - кел.

Оны эм - ...

Ол jak - шы .. - лор.

а у ы о е э

8

8

7 л е 1

1 л е 7

6 л а 2

2 л е 6

5 л е 3

3 л е 5

4 л ö 4

..... .

7 + 1 8 - 1

....

6 + 2 8 - 2

....

5 + 3 8 - 3

....

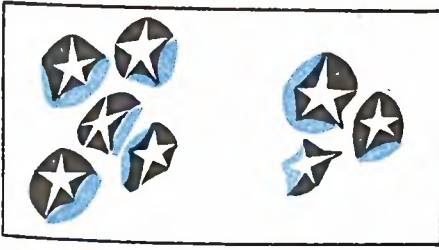
4 + 4 8 - 4

4 + . = 8

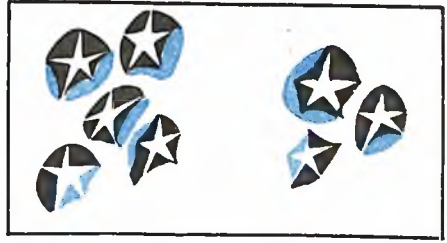
5 + . = 8

. + 2 = 8

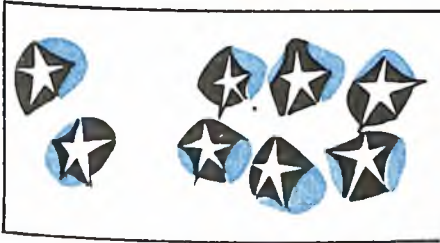

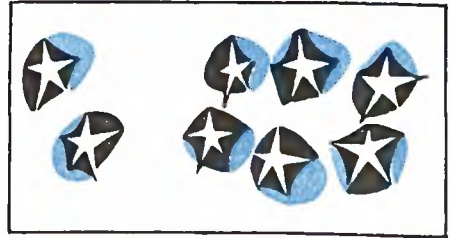
$$5 + 3$$

$$8 - 3$$

$$2 + 6$$

$$8 - 6$$

$$1 + 7$$

$$8 - 7$$

Б б

бар | бер | бас

ба - ка | бу - ка

Сас - та ба - ка о - ты - ры.

 Бу - ка ту - ру.
Тор - бок ту - ру.

баш | бут | са - бар

та
ба — ка
бу — ка

та
ба — ш
бе — ш

Эр - тен ту - ра тур.
Суу - ла ју - нун.
Та - рак - ла та - ран.

9

9 9
 8лe1 1лe8
 7лe2 2лe7
 5лe4 4лe5
 .....
 8+1 9-1
 ....
 7+2 9-2
 ....
 6+3 9-3
 ....
 5+4 9-4

3+3+3

4+4+1

9

$4 + 5$

$2 + 7$

$1 + 8$

$9 - 5$

$9 - 7$

$9 - 8$

И и

И - ра | Ка - ру | Э - мил
Ни - на | Шу - ра | Ми - ша

Кару ла Шура тышкары.
Ира шарлу.
Кару, Шура кумак алат.
Олор — нажылар.

жин - жи   жин - жи - лер

Бала.

Бисте бала бар.

Энем иште.

Эјем бала алат.

бис | би-ле | и-ки-ли
бир | би-је | ил-јир-ме

Эмил, самын ал.

Суула баш јун.

Баш ару болор.

аш | ö-rö | ö-tök
кыр | тө-мөн | төс-тök
трак-тор | трак-тор-лор

Трактор.

Бисте трактор бар.

Ол бökö.

Трак - то - рист
кыра тартат.

бö - kö | öр - kö | kööш
бö-көн | öр-көш | kö-нök

бөс | бөс - лө | өс - кө
көк | көк - тө | көк - төн

Ма-ши-на бөс экет.
Энем биске бөс алар.
Ол тон көктөөр.

Жылу жакшы тон болор.
то | тө | ко | кө | бо | бө

кө р . к

жөр .ө- мөш

З з

ку-зук | ö-зöt | э-мил

Бу мөш.

Мөш јаан öзöt.

Мөштö кузук бар.

Ку-зук-та эмил.

Эмил ту-за-лу.

бо-.у | т   ка-.ан | к
.у-зак | з   ка-зы. | з

за	зу	зы	зо
са	су	сы	со
	зе	зи	
	се	си	

э-зин	у-зун	ö-тök
э-зен	ту-зак	ö-зök

Антон — ус.

Уста малта, маска бар.

Антон тура туткан.

Ту-ра-зы јаан, жараш.

— — — — —

10

10

10

9ла1

1ле9

8ле2

2ле8

7ле3

3ле7

6ла4

4лө6

.....
9 + 1 10 - 1

.....
8 + 2 10 - 2

.....
6 + 4 10 - 4

.....
5 + 5 10 - 5

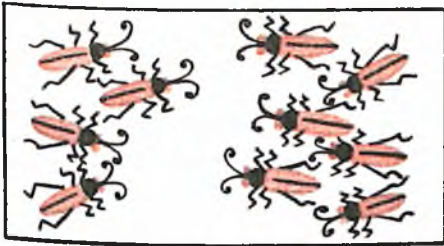
10

3 + 4 + 3

10 - 1

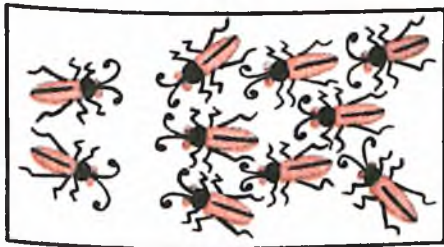

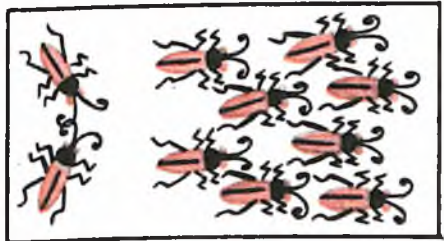
$4 + 6$

$10 - 6$

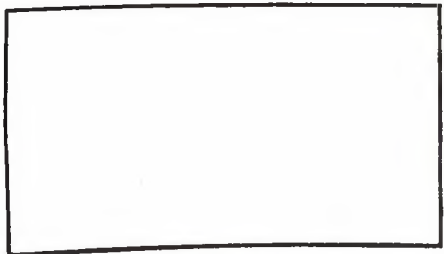
$2 + 8$

$10 - 8$

$1 + 9$

$10 - 10$

$1 + 9$

$10 - 9$

ас - пак | Па - ша | Са - наш

ке - рек | чак - пы | ас - пак
ке - реп | чак - пын | ас - пан

сап | кеп | кап | jöp

Паша, Санаш - најылар.
Олор балыктап браат.
Паша кармакту.
Санаш корзиначу.

парта | перо | пенал

а — лып
зып
рып

ка — лып
зып
рап

јап — јаап | тап — таап

сап — саап | кап — каап

Көз-нөкти јап.

Көз-нөк-ти јаап сал.

Та-быш-как тап.

Та-быш-как таап ал.

Кыс-каш-ла кап.

Кыс-каш-ла каап јат.

Деремне.

Ја-рат-та деремне турат.
Ту-ра-ла-ры јаан, јараш.
О-ром-до-ры элбек ле ару.

О-ром-дор-до өзөт.

Балдар школдо . ре-не-ди-лер.
Олорды. школы јараш.

да	до	ды	де	ди
та	то	ты	те	ти

од.	ја ...	к . лаш
оды.	бу ...	к . рее

Оду.

Дима ла Адуш одуда.
 Уулдарда малта бар.
 Олор будактар кестилер.
 Саду бу-дак-тар-ды жууды.

L _ _ _ .
 L _ _ .
 L _ _ .

кой

кой-чы

кой-чы-лар

уй | кой | а-йу | ко-йон

Биле.

Энем ле адам кой азырап жат.
 Олор узак иштеп келдилер.
 Эмди олорло жаан акам иштейт.
 Эжем жайгыда база болушкан.
 Мен жааназам, база кой
 а-зы-раа-рым.

		
койон	айу	уй

Койон, айу — ... тындулары.
 Кой, уй, ат — ... тындулары.
 Такаа, кас — ... куштары.
 Чай, турна, сымда — ... куштар.

ка-ра-гай   тар-ба-ган   ку-ра-ган
□-□-□   □-□-□   □-□-□

Бир агаш.   Көп агаштар.
Бир тарбаган.   Көп тар-ба-ган-дар.
Бир кураган.   Көп ку-ра-ган-дар.

Карагай.

Карагай кургак жерде өзөт.
Ол бийик, коо болот.
Ка-ра-гай-да чо-чо-гой-лор бар.
Ол тузалу агаш.

га	го	гы	ка	ко	кы
----	----	----	----	----	----

Сен чайды туза.
Карагай туза жетирет.
Эжем чай асты.
Акам чай тудуп экелди.

коо   агаш — коо
кара   тон — кара

агуна | чай | бөднө | көктөш | сымда

сыгын | кураган | агас | сыгырган

а
та

йак

сы
мо

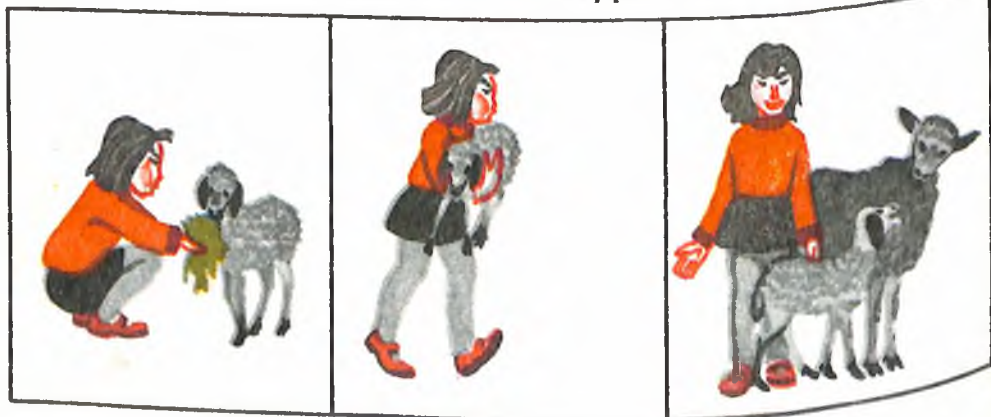
йын

айак	калбак	көөш	элгек
табак	казан	стакан	суску

Лайгыда.

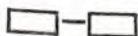
Лараш јай башталды.
Балдар агаш аразына барды.
Анда јиилек бышкан эмтир.
Тана ла Эркелей малина терген.
Кымыс ла Алтынай кызылгат терген.

Алтынай ла кураган.

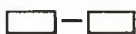

ча-на

би-чик

ча-нак

руч-ка

ча-на-чы

сум-ка

Магазинде.

Деремнеде магазин бар.
 Магазинге бичиктер, ручкалар,
 ка-ран-даш-тар, сумкалар экелген.
 Би-чик-тер-ди полкаларга тургус-
 тылар.
 Сум-ка-лар-ды стенеге илдилер.
 Балдар магазинге келгендер.
 Олор көп не-неме садып алдылар.

ча | чо | чы | чу | че | чө

Чечек | Адучы | Эмилчи | Эликчи
Чөрчөк.

Эликчи экинчи класста.
Чейнеш, Адучы, Чечек — нөкөрлөр.
Эликчи кече биске жараш журукту
бичик экелген.
Бичикте көп чөрчөктөр бар эмтир.
Чөр-чөк-төр-ди Эликчи кычырган.
Бис чай деп куш керегинде чөр-
чөк уктыс.

чап

Атка минеле, чап. — Малтала чап.

чыйрак

Адамда чыйрак ат бар. — Чыйрак
армакчы бек.

чечен

Чечен тил. — Чечен адыш.

чеген

чуучак

чарак

че.ен

.уучак

ча.ак

а у ы о е э и ө ү
с л ш м р т к ј н б з п д й г ч

үрен үренчик үредү үредүчи

	м	т	б	д	к	г	з
а							
у							
ө							
о							
ө							

Эмилчи.

Эмилчи — үренчик.

Ол алты жашту.

Кызычак күскиде үренерге келген.

Ол школго эртен тура тогус час-
та келет.

Э-мил-чи-ге энези сумка садып
берген.

Кызычак кичеенип үренет.

күре. күс | күре. кийим

јаш агаш | јаш бала

Н

ан	өлөн	төңөш	күрөң
тан	тийинг	коңгыс	теренг
□	□-□	□-□	□-□

Коңгыс.

Кару ла Анчы коңгыс көрдилер.
Коңгыстың өңи кара. Оңдо сагал
бар.

Оның тамаштары да бар.
Ол ат коңгыс.

мен	сен	ол	бис
менинг	сенинг	онынг	бистинг

Билеринг бе?

Койон кырды өрө мантап чыгат.
Кырды төмөн тоголонып түжет.
Ол ненинг учун андый, билеринг бе?
Койон-ның ки-йин жа-нын-да-гы
бут-та-ры узун.

Киш.

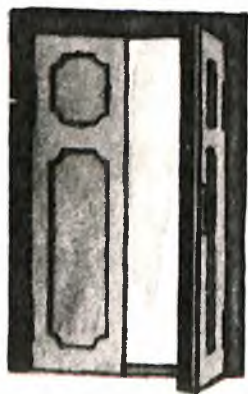
Киш—чыйрак, сүмелү ба-рын-ты-чы.
Ол агашка јакшы чыгат.
Кышкыда киштин тоны јараш, јылу.
Киштин терези сүреен баалу.

Јалку.

- Адуш, тураныг ичин јалмазанг.
- Сибирги кайда?
- Толыкта туру.
- Мен оны көрбөй јадым.
- Је, барып суу экел.
- Көнөктөр кайда?
- Сенекте, тактаныг үстинде.
- Анда көнөктөр јок.
- Адуш, аштап туруг ба?
- Сүреен аштадым.
- Кашаны көрүп туруг ба?
- Кашаны, сарјуны көрүп јадым.

Јалку—иштенкей.
Караңуй—јарык.
Бийик—јабыс.

Чыйрак—боду.
Түрген—араай.
Узун—кыска.

кажат | кожон | жажу | Улужай | кижн

Кышкыда.

Кандый соок!
Кар кажайа жаады.
Балдар кажатка келдилер.
Олор ончозы чанакту.
Кажаттан сүүнчилү
жы-гы-ла-ды-лар.
Улужай чана кийерге барды.
Кышкыда сүреен жакшы.

Јерлик андар.

Агаш аразында јерлик андар көп.
Олордын тоозында айу, бөрү,
түлкү, шүлүзин.
Олор ончозы — барынтычылар.

Чиби.

Садыстагы агаштардын
жалбрактары көрүнбейт.
Кайыңдары ла аспактары
кунугып калган тургулайт.

Јаңыс ла чиби агаштар
сооктон, байла, коркыбайт.
Јараш бүрин јайып алган
сүүнчилү јайканыжат.

Азыранты тындулар.

Аттар, уйлар, койлор — азыранты
тындулар.

Эчки — база азыранты тынду.
Чочко кандый тынду?

Јайгыда эмес, кышкыда
бажы төмөн болуп өзөт.
? Күн чалып, изидип ийзе —
ыйлап ийеле, өлө берет.

ша	шо	шу	шү
жа	жо	жу	жү

Х х

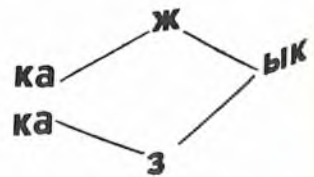
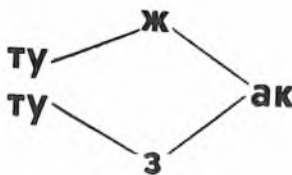

сахар | халат | пароход

ка | ко | ха | хо | га | го

са.ар		к	.	олхоз		х	па.ет		б
.алаш		х	па.од		к	.еске		к	

Бу жаан, жаңы магазин.
Анда аш-курсак садып жат.
Калашты булкала садат.
Сахар, тус, чай пакетте.
Сүтти литрле кемжийт.
Улус акчаны кассага төлөйт.

колхоз	сахар	халат
колхозчы	сахарлу	халатту

Кой.

Кой — азыранты тынду.

Койдын куйругы кыска, буттары чичке.

Түги койу ла узун.

Кой жаан туза жетирет. Койдын түгинен пыйма согодылар, меелей чулук, носок түйедилер.

Түктен бөс тө согуп жадылар.

Терезинен жылу тон, jakы көктөйдилер.

Колхозтор ло совхозтор көп түктү койлор азырап жадылар.

Јаңы тура.

Эзендей — малчы.

Ол бу жаңы турада жадыры.

Тура эки этажту.

Туранын јанында агаштар өзөт.

Айландыра жүзүн-јүүр чечектер.

Чечектерди отыргызарга Захар,

Харитон ло Султан болушкан.

Мен кандый бала.

Эрте тагда
мен турадым.
Агын суула
јунунадым.
Менен ару бала јок.
Јаандар сөзин
мен угадым.
Тал-табышты
чыгарбайдым.
Менен уккур бала јок.

завод автобус диван вилка

Табыштарды јарт кычыр:

с, к, х; б, п, в; з, с; д, т; ж, ш.

Завод.

Завод Майма суунын јарадында туру.

Мында абра, чанак эдип чыгарадылар.

Заводто ишмекчилер көп.

Эртен тура олар ишке автобуска келедилер.

Ишмекчилер бойынын заводын сүүп јат.

Олардын эткен не-немелерин колхозтор, совхозтор апарып тузаланат.

Завод **планды** **јакшы** **бүдүрген** **Учун** **мөрөйдө** **баштапкы** **јер** **алган.**

Ишмекчилердин ижи **мактүлү.**

ишмекчилер үренчиктер

колхозчылар студенттер

звено	вожатый	түжүм
завод	выставка	аштын түжүми

ди . ан	п	бара . ан	в
. енал	в	. илка	б

Бистин Төрөлис.

Бистин Төрөлис жаан.

Төрөлисте көп заводтор бар.

Заводтордо не ле керектү неме эдип жат.

Бисте колхозтор, совхозтор көп.

Колхозтордо, совхозтордо кыралар, өлөң
чабар жерлер, садтар элбек.

Уур ишти текши машиналар бүдүрет.

Жаан сууларла, каналдарла пароходтор
жүрөт.

Албатыбыс амыр-энчү учун тартыжат.

Бистин Төрөлис жакшы!

Уур иш	уур кош	уур таш
--------	---------	---------

Анчы.

Владимир — анчы.

Эртен тура айлынан эрте чыкты.

Ол андап барды. Кожо Тайгыл деп ийдин алды.

Анчы озо баштап тошло барды. Онын кий-нин-де агаш аразына барды. Ол састы өдөлө, бийик мөштөргө жетти.

Владимир көп тийиндер атты.

Владимир кайда барды? Анчынын барган жолун куучындап бер.

Нени эдет, канайдат?

Јүсти јунат, тишти арчыйт.

Балыкты каарат, сүтти кайнадат.

Сахарды оодот, калашты кезет.

Сүтти ичет, калашты јийт.

Яша
Оля

Боря
Коля

Надя
Чечек

Тергий
Таня

Совхозтын яслязы.

Петя эки јашту.

Энези балазын ясляга экелип турат.
Анда Ваня ла Нина, Наташа ла
Чечек.

Балдар тўжўне ясляда.

Ойноорго о-йын-чык-тар көп: мя-
чик, койонок, наадай, кискечек.

Энгирде балдарды ада-энелери
ай-лы-на апарат.

Билеринг бе?

Сагысканның ла каргааның уйазы незиле башкаланат?

Каргааның уйазы жалбак, сагысканның де-зе — тегерик жабынтылу.

Юю

е я ю

Юра Нюра Митя Толя
Юля Люба Вася Чейнеш

Юра.

Юра диванга отырды. Ол бичик кычырды.

Кичинек Чейнеш ле Вася Юраны укты.

Юра жаан чаазын алды.

Уулчак кичеенип јурук јурады.

Ва — ся
— ля
— ня

Ю — ра
Шу —
Ню —

?
Лыраа эмес, јалбракту,
чамча эмес, көктөп койгон,
кижи эмес, куучындап турар.

огурчын   мырчак   брюква   помидор
согоно   чалкан   чеснок   капуста

яблоко   виноград   груша   слива

Мааланың ажы.

Јас келди.

Улус мааланы отыргызарын баштады.

Маалада грядкалар жазадылар.

Грядкаларга согоно, мырчак, чалкан, чеснок отыргыстылар.

Огурчынга өтөктөң грядкалар эткиледи.

Балдар база маалада иштедилер. Олор јайгыда мааланы одоорго болужар.

Маалада амтанду ла тузалу јүзүн-јүүр аш өзөр.

Кеп сөс.

Коркынчак койон до капустаны јип ийерге кетежет.

Ё ё

е ё ю я

самолёт ёлка Лёша Лена Серёжа

Самолёт.

Серёжа ла Алёша — нөкөрлөр. Олор школдо кружокко кожо жүрүп жадылар. Анда үренчиктерди Алексей Иванович самолёт эдерге үретти. Уулчактар самолёт эттилер. Самолётты учуртып көрөргө тышкары чыктылар. Самолёт бийик учуп чыкты. Үредүчи уулчактарды мактады. Уулчактар сүүндилер.

? Тегенегиле коркыдат,
бойы эмеш ле коркыза,
түрүле берет.

ферма	фартук	буфет	флаг
шофёр	фляга	халат	фонтан

Куучын.

- Бу журуктарда нени көргүскен?
- Телефон ло шарф.
- Телефон неге керектү?
- Улус бой-бойынан ыраак болгондо, телефонло куучындажат.
- Шарф неге керектү?
- Улус шарфты кышкыда кийип жүрет.

Каруу беригер.

Ботинканы, туфляны, сапогты, сандалияны, калошты не деп айдар?
 Кофтаны, брюканы, чамчаны, костюмды не деп айдар?

ба	па	ва	фа
бо	по	во	фо

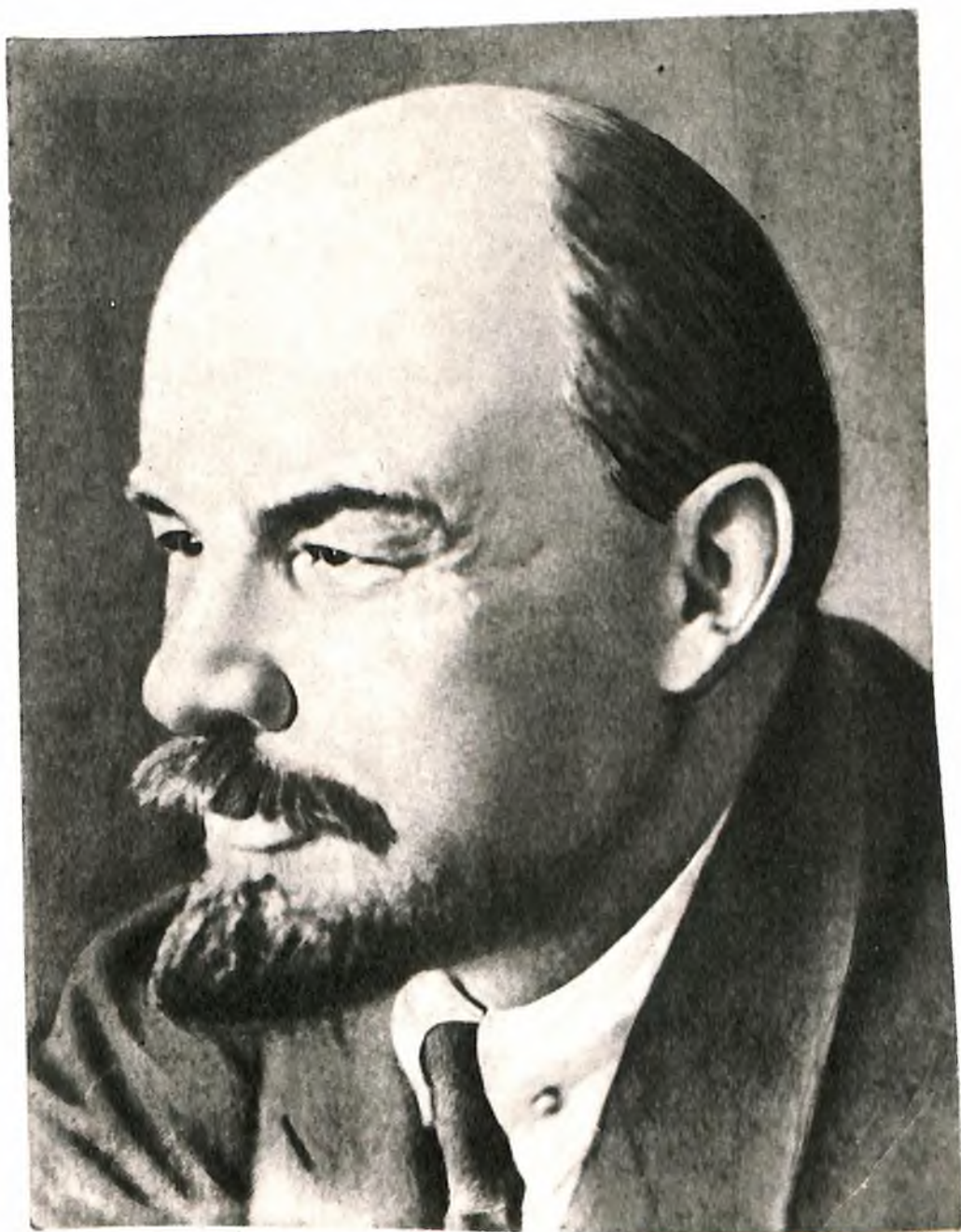

Космонавттар.

Юрий Алексеевич Гагарин—лётчик-космонавт. Ол космоско баштапкы катап учуп чыккан. Космосто кей де, булуттар да жок.

Телекейдин үстинде космоско баштапкы катап учуп чыккан үй кижиси—Валентина Владимировна Николаева-Терешкова.

Алексей Леонов—телекей үстинде корабльдан космоско баштапкы ла катап чыккан кижиси.

урок   цифра   страница
буква   концерт   страницалар

Бистинг класс.

Бис школдо үренип жадыс. Бис
үренчиктер.

Үредүчи бисти үредет.

Ончобыс бичип, кычырып, бодол-
го бодоп билерис.

Бук-ва-лар-ды,   циф-ра-лар-ды,
тоолорды кичеенип бичийдис.

Кожоннын уругында жараш ко-
жондор үренедис. Биске жаан
класстын балдары концерт көргү-
зет.

. илка   ф   я . локо   п
кон . ет   в   ка . уста   б

Үренчиктин сагыжына.

Лётчик сүүйт самолёдын,
пулемётчик — пулемёдын.

Ус кижинин станогы,
шили ошкош, жалтырайт.

Луучылдын үлдүзи,
мөнгүн чилеп, суркурайт.

Парта, книга, тетрадынды
сен де, балам, ару тут.

С. Маршак.

Нени неден эдет.

Калашты кулурдан эдет.

Кулурды — аштан.

Платьени — бөстөн көктөйт.

Бөсти учуктардан согот.

эдет

Калашты кулурдан эдет.

Аркада күүк эдет.

согот

Бөсти учуктардан согот.

Кышкыда соок салкын согот.

Јолло адазы уулыла,

база таадак уулынын балазыла

базып отыргандар.

Олор канча кижиге?

Энези кызычагыла,

База јаанак, кызынын балазыла

радио угуп отырдылар.

Олор канча кижиге?

щётка плащ площадка площадь

Плащ.

Энгирде школдо ада-энелердин
жууны болгон.

Энем ле адам жуунга барган.

Јааш јаап келерде, озор плащ
кийип алгаи.

Плащтан јааш өтпös. Оны андый
агылу бöстөнг көктöp койгон.

тон пальто кофта брюки
плащ платье костюм халат

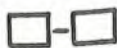
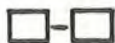
Фонарик.

— Меге фонарик садып бер — деп,
Слава энезин суралды.

— Сеге фонарик не керек? Сен эр-
те уйуктаарга јаададын ине — деп,
энези айтты.

— Столдын алдында тўште де ка-
рануй. Анчада ла столго јаан ска-
терть јайып койгон тушта.

фонарь мяч скатерть
фонарик стол футбол

съезд   подъезд   делегат
јуун   этаж   газет

подъёмный — кош көдүретен.
подъёмный кран — кош көдүретен
кран.

Подъёмный кран.

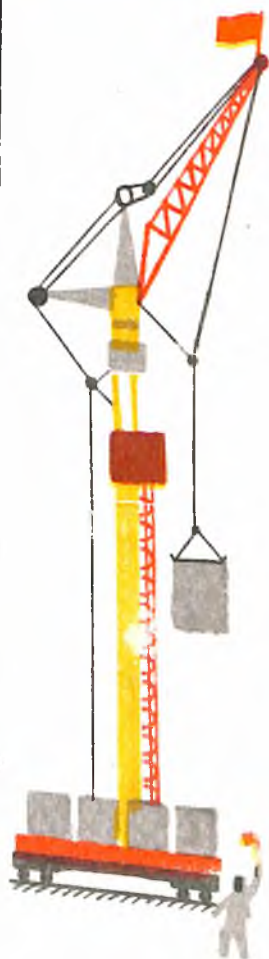
Бийик жараш тура тударга
подъёмный кран келди,
баатыр чылап, буттарын
ол талтайта тургусты.

Бийикте турган ийнин
ишке тергенип түзедет.
Бозом энир киргенче,
амыр јоктон иштенет.

Ойын.

Ончогор бери јуулыгар,
эбиреде туругар.
Тыгыда айдып, тоолойын,
«беш» деп айдып ийзем ле,
слер качыгар, тудайын.

Бу ойынды переменде тышкары
ойногор.

Баштапкы май.

**Кызыл өрттий маанылар
көк аясты бүркеди.
Улустан бүткеи толкулар
улай-телей түрүлди.**

**Мун улус жүреги
бирлик күүндү согулат.
Майдын жараш байрамы
нажылыкты тыгыдат.**

А. Ередеев

Кычыр.

Чөрчөк.

Агаш аразында узун кулакту койон журтаган. Бир катап мантап жүреле, соокко тумчугын тогырган. Онын кийинде чолтык куйругу тонгон. Аргазын таппай салала, балдарга жылынарга келген. Балдар койонды морковьло күндүлеген.

Балдарда жылу да, коркыыр неме де жок. Узун кулакту койоннын балдарла кожо жадар күүни келген.

Сурактар. Узун кулакту койон кайда журтаган! Ол агаш аразында неден коркыйтан! Койон балдарга не керектү келген! Ого балдарда ненин учун жараган! Сен бу чөрчөккө кандый журук жураар эдинг, айдып бер.

Таскаду. Баштапкы жолдогы сөстөрдү кычыр. Олордон көргүзү аайынча эрмек тургус. Экинчи ле үчинчи эрмектерди база анайып бүдүр.

1. Койон, аразында, агаш, журтаган.
  2. Ол, коркынчак, бөрүден, түлкүден.
  3. Тоны, ак, аргадап, кышкыда, оны, жат.
- К ө р г ү з ү: Койон агаш аразында журтаган.

Айылчылар.

Сырга ла Айдарды Чечек айлына чай ичерге кычырды. Айылчылар једип келди. Балдар чечинди.

Чечек столго чөйгөн лө аяктар тургусты,
сарју, сыр, сахар экелди.

Энези балдарды печеньееле күндүледи.

Таскаду. Кычырган эрмектерден кем! не! деп сурактарга
каруу берип турган сөстөрдү бичип ал.

Табышкактарды тап.

1. Жаңыс бөрүктин алдында төрт карындаш
туру.

2. Түжүрип ийзен — маптап отыар, согуп
ийзен — ыйлабас

Кычыр. Үренип ал.

Ойынчыктар.

Ойынчыктар экелип,
балдарга текши үледим.

Мишага шар,
Танюшага самовар,
Леночкага диван,
Ванюшага барабан.

Таскадулар. 1. Кычыр. Класстын ичиндеги немелердин
адын талдап, чыгара бичип ал.

Стол, көзнөк, отыргыш, диван, этажерка,
портрет, парта, орын, лампочка, шкаф, жастык,
кебис, доско, мел, журнал, төжөк.

2. Скобкада берилген сөстөрдүн керектүү сөстөр талдап,
эрмектерди бичип ал.

Энем (столго, отыргышка) аяктар тургусты.
Бис ончобыс ажанарга (отырдыс, турдыс).

Ким колына (калбак, карандаш) алды. Роза (вилка, наадай) тудунды. Адуш (малтала, бычакла) калаш кести.

Кычыр. Сен нени эдип турганыңды куучындап бер.

Уулчактын куучыны.

Мен школдон јанып келдим. Энем иштен жангалак. Мен онын айылда кийетен өдүгин белетеп, эжиктин јанына тургустым. Чөйгөңгө чай азып койдым. Курсакты столго белетеп салдым.

Энгирде энем јанып келди. Мен ого тонын, өдүгин уштырга болуштым. Онон чай ичерге кычырдым.

Уулчактын кылык-јаңы слерге јарады ба, јок по? Нези јарады? Оны кандый бала деп айдарга јараар?

Таскаду. Ундү буквазы кубуларда, сөстин учуры кубулганын ајарып көр. Бичип ал.

кыш — киш	таш — тош	кол — көл
тыш — тиш	тон — төн	кос — көс
тас — тус	јан — јен	тос — төс

Кычыр.

Кандый ла немеге бойының јери.

Серёжа уйкудан турза ла, бойының немелерин бедреер: онын бир чулугы отыргыштын

үстинде, бирүзи столдын алдында; бир өдүги орыннын алдында, бирүзи дезде туранын ичинде де жок. Серёжа күнүн ле эртен тура немелерин бедреп, шакпырап турала, школго оройтып калат.

К. Ушинский

Серёжа ненин учун школго оройтып турган!

Кийиминди ле школго керектү немелеринди сен кайдаар жуунададын?

Кеп сөс.

Јаңыны јазап кий, эскини эптеп кий.

Кычыр. Куучындап бер.

Вишня.

Таадак јаскыда вишня отыргыскан. Бир каттап садка теке киреле, саптарын јий берген.

Маша деп кызычак текени көрүп ийеле, таадакты бедреп јүгүрген. Таадак садка келгенче, теке вишняны јип салган. Теке маарап турган.

— Кандый јаман теке. Вишняны јип ийеле, маарап турганын — деп, Маша айтты.

Таадак күлүмзиренеле, айтты:

— Сен ого вишняны јиирге болушканын керегинде теке меге куучындайт.

Калганчы эрмекти кычырала, таадак ненин учун анайда айтканын жартап бер.

Точкалардын ордына керектү сөстөр тургузып, эрмектерди жетире бичи.

Улус мааланын ажын отыргызат. ... оны кичееп, одоп јат. ... келгежин, мааланын ажын јуунадат. ... амтанду, тузалу курсак болот.

3. Үренип ал.

Күнүн сайын школго жүрүп,
бастыра букваларды үрендис,
орустап ла алтайлап
кычырып, бичип билерис.

Кычыр.

Куучын.

- Амыр, сен нени эдип јадын?
- Мен јурап јадым.
- Нени јурап јадын?
- Тура јурап јадым.
- Тана нени эдип јат?
- Тана кычырып јат.
- Ол нени кычырып јат?
- Ол чөрчөк кычырып јат.

Сурактардын карууларын бичип ал.

Таскадулар. 1. Сөсколбуларды бичип ал.

Кичинек балыкчы, түрген суу, жаңы кармак,
бийик јарат, јаан балык.

2. Сурактарды кычырала, он жанындагы столбиктен керектү сөс талдап, иаруу бер.

Соок качан болот?	жайгыда
Кар качан кайылат?	кышкыда
Агаштын бүри качан саргарат?	жаскыда
Жилек качан быжат?	күскиде

Кычыр.

Бу тегин будак эмес.

Миша кичинек эрмен агашты (дубты) сындырып койды.

— Сен оны не сындырдың? — деп, Маша ачынды.

— Је бу тегин ле будак ине.

— Јок, сен јаан, күчтү агашты сындырып койгон — деп, Маша айтты.

Маша Мишага нениг учун анайып айтты! Онын айткан сөстөрүн кычыр.

Таскадулар. 1. Точкалардын ордына агаштардын аттарынан ары адап бер.

Дуб, јодро. ... , ... , ... , ... , ...

2. Бу сөсколбуларды бичип ал.

Бийик мөш, барбак карагай, ак кайын, коо аспак, кангыл тыт, јажыл чиби.

Мария Алексеевна Барантаева

РАДУГА

Учебная книга для подготовительного
класса на алтайском языке

Художник В. А. Раменский

Редактор Р. А. Лыкова. Художественный редактор В. И. Ортогулова. Технический редактор М. Г. Шелепова. Корректор Г. К. Елемова. Сдано в набор 5/III 1982 г. Подписано к печати 19/VI 1983 г. Формат 70×90^{1/16}. Объем печ. л. 8. Усл. печ. л. 9,36. Уч.-изд. л. 9,55. Тираж 4000 экз. Цена 30 коп. Заказ № 646.

Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного издательства, г. Горно-Алтайск, пр. Коммунистический, 44.

Башкирской АССР, Уфа-1, проспект Октября, 2.
Уфимский полиграфкомбинат Г.С.Каминского

30 акча